

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej w Poznaniu

Warsztaty edukacyjne dotyczące przedsiębiorczości społecznej pn.

„Przedsiębiorczość społeczna – kariera z pasją”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Podręcznik dla trenera – ćwiczenia

„Przedsiębiorczość społeczna – kariera z pasją”

LP	ĆWICZENIE NR 1 Cel ćwiczenia	DZIAŁANIA TRENERA	POMOCE	CZAS
"TYTUŁ ĆWICZENIA: „Mapa kapitału społecznego				
LICZBA GODZIN				
1.	CEL ĆWICZENIA	Celem ćwiczenia jest nauczenie uczestników szkolenia poznawania zasobów poprzez diagnozowanie środowiska lokalnego. Uczestnicy uczą się tworzyć siatkę powiązań międzyludzkich i zasobów lokalnych, które mogą być wykorzystywane przy tworzeniu PES, poszukiwaniu pracy w PES, animacji lokalnej z udziałem PES. Na tej podstawie łatwo będzie określić interesariuszy oraz określić ich rolę. W trakcie ćwiczenia uczestnicy odkrywają nowe relacje i możliwości, jakie daje praca w grupie. Ćwiczenie uczy szerokiego spoglądania na swoje środowisko w kontekście budowy płaszczyzn współpracy.		30 min do 1 godz.
2.	PRZYGOTOWANIE ĆWICZENIA	<p>Ustawienie sali szkoleniowej – krzesła w kręgu,</p> <p>Trener rozwiesza na ścianie gruby papier pakowy, w sposób umożliwiający łatwy dostęp do ściany uczestnikom ćwiczenia.</p> <p>Uczestnicy na kolorowych kartkach formatu A4 rysują swój „portret” i podpisują go. Następnie przyklejają swoją kartkę w dowolnym miejscu na papierze pakowym, który jest już przytwierdzony do ściany.</p> <p>Kolejnym krokiem jest połączenie – rysując linię pisakiem - swojego wizerunku z tymi osobami, z którymi łączą uczestnika jakiejkolwiek relacje. Każda z tych relacji/znajomości powinna być opisana np. znajomy z akademika, koleżanka/kolega z grupy. Uczestnicy wskazują również, co mogą dzięki istniejącym między nimi relacjom zyskać, otrzymać od innych osób, dowiadują się także, w czym mogą wesprzeć kolegów i koleżanki, czy współpracują ze sobą np. w ramach kół naukowych, stowarzyszeniach, grupach nieformalnych. Każde powiązanie, jakie wskażą uczestnicy jest istotne, ponieważ może stanowić pomoc lub inspirację, odkrycie dla innego uczestnika.</p> <p>Trener powinien precyzyjnie określić wskazania jakich relacji oczekuje. Powinien ten zakres dopasować do grupy, tego jak długo się znają, czy pochodzą z tej samej uczelni, wydziału.</p>	Papier pakowy (gruby), pisaki, kolorowe, kolorowe kartki, taśma papierowa, plastelina do przyklejania materiałów do ścian	

3.	OMÓWIENIE ĆWICZENIA	Trener po zakończeniu ćwiczenia prosi uczestników, aby powrócili na swoje miejsca i dopytuje, co było dla nich proste w tym ćwiczeniu, co sprawiało trudność. Dopytuje również o to czy widza, w jakich okolicznościach i sytuacjach mogą samodzielnie wykonać takie ćwiczenie i jakie może mieć dla nich znacza		
4.	WIELKOŚĆ GRUPY	Ćwiczenie powinno być wykonane w dużej zróżnicowanej grupie uczestników, aby pokazać jak największą różnorodność powiązań między uczestnikami.		

LP	ĆWICZENIE NR 2	DZIAŁANIA	POMOCE	CZAS
	Cel ćwiczenia	TRENERA		
TYTUŁ ĆWICZENIA: „Poza polem widzenia” ¹				
LICZBA GODZIN				
1.	CEL ĆWICZENIA	Celem ćwiczenia będzie zebranie przez uczestników szkolenia nieznanych dotąd informacji, które będą mogły zwiększyć szanse na sukces grupy w obszarze ekonomii społecznej. Gra sprawdza się najlepiej wtedy, gdy zespół wykracza poza swoją specjalizację i własny zakres obowiązków i taka grupa będą właśnie studenci, którzy na co dzień nie są związani z podmiotami ekonomii społecznej. Dzięki ćwiczeniu trener sprawdzi na ile wiedza z tematu ekonomii społecznej jest dla uczestników ciekawa.		1 godz. do 1.5 godz.

2.	PRZYGOTOWANIE I PRZEPROWADZENIE ĆWICZENIA	<p>Ustawienie sali szkoleniowej – krzesła w kręgu, Trener rozwiesza na ścianie gruby papier pakowy, w sposób umożliwiający łatwy dostęp do ściany lub korzysta z flipchart'a</p> <p>Trener podaje temat gry związany z ekonomia społeczną np. spółdzielnie socjalne, rysuje duży profil człowieka i cztery strzałki wychodzące z jego głowy. Nazywa je w następujący sposób: „Wiem/Wiem”, „Wiem/Nie wiem”, „Nie wiem/Wiem” i „Nie wiem/Nie wiem”.</p> <p>Następnie rozdaje graczom markery i karteczki samoprzylepne oraz mówi, że celem gry jest zaprezentowanie posiadanej przez nich wiedzy na zadany temat oraz tej, której jeszcze nie mają, a której mogliby użyć.</p> <p>Trener rozpoczyna od kategorii „Wiem/Wiem” („wiem, że wiem”). Zbiera od grupy wszystkie informacje, jakimi dysponują na dany temat. Ten etap powinien przebiegać szybko i zakończyć się zebraniem dużej ilości danych.</p> <p>Trener prosi, aby zawodnicy zapisali na karteczkach po jednej informacji i przykleili je obok właściwej strzałki. (Będą tę czynność powtarzać dla każdej kategorii). I tak po kolei uczestnicy będą przyklejać karteczki, ich liczba będzie mniejsza w każdej kategorii pytań.</p> <p>W kategorii „Nie wiem/Wiem” („nie wiem, że wiem”) faza przynosi informacje na temat posiadanych, ale niewykorzystywanych umiejętności rozwiązywania problemów lub zapomnianych zasobów. Pozostała kategoria to pytanie „Nie wiem/Nie wiem” („nie wiem, że nie wiem”). Na tym etapie pojawia się zastój. To moment, w którym rozpoczyna się odkrywanie i wspólne badanie. Trener zadaje graczom prowokujące pytania:</p> <p>„O czym wiecie, że tego nie wiecie?”, „Jak możecie ustalić to, czego nie wiecie?”.</p>	Papier pakowy (gruby), pisaki kolorowe, kolorowe kartki, taśma papierowa, plastelina do przyklejania materiałów do ścian	
3.	OMÓWIENIE ĆWICZENIA	<p>Trener po zakończeniu ćwiczenia prosi uczestników, aby powrócili na swoje miejsca i dopytuje, co było dla nich proste w tym ćwiczeniu, co sprawiało trudność.</p> <p>Dopytuje również o to czy widza, w jakich okolicznościach i sytuacjach mogą samodzielnie wykonać takie ćwiczenie.</p>		
4.	WIELKOSC GRUPY	Ćwiczenie powinno być wykonane w dużej zróżnicowanej grupie uczestników, wielkość grupy od 5 do 15 osób. Czas gry – ok. 30 do 45 min.		

LP	ĆWICZENIE NR 3 Cel ćwiczenia	DZIAŁANIA TRENERA	POMOCE	CZAS
TYTUŁ ĆWICZENIA: „Przedmioty” ²				
LICZBA GODZIN				
1.	CEL ĆWICZENIA	Celem ćwiczenia będzie wizualizacja procesu myślowego szybko i konkretnie. Przedmioty, które zostaną wykorzystane w tym ćwiczeniu pełnią szczególną funkcję, są namacalnym obiektem podobnie jak szkice czy odgrywanie ról. Przedmioty, które będą wykorzystywane przywołują uczestnikom na myśl sposoby ich wykorzystania, są dobrym impulsem do wywołania skojarzeń i zachęta do dalszych poszukiwań. Ćwiczenie powinno być wykonane po wizycie w PES, które zajmuje się działaniami twórczymi, np. WTZ-ty, które w ramach różnorodnych pracowni tworzą artystycznie, gotują, produkują różnorodne przedmioty, szyją itd. Istotą ćwiczenia jest współpraca PES oraz uczestników szkolenia, aby wykorzystać potencjał obu grup.		Od 30 min do 1,5 godz.
2.	PRZYGOTOWANIE I PRZEPROWADZENIE ĆWICZENIA	<p>Przed rozpoczęciem ćwiczenia trener musi przygotować zestaw przedmiotów, mianuje sam siebie kuratorem zebranej kolekcji. Mogą to być rzeczy używane, wykorzystywane na co dzień w kuchni, upominki, pamiątki, rzeczy codziennego wykorzystywania, powinny to być rzeczy funkcjonalne. Ważne, aby to były rzeczy, które „pomagają robić inne rzeczy”.</p> <p>Zadaniem uczestników będzie poszukanie nowych pomysłów na nowe „linie” aktualnie wytwarzanych przez uczestników PES rzeczy przy wykorzystaniu posiadanej kolekcji „rzeczy, które pomagają robić nowe rzeczy”. Inspiracją mogą być cechy przedmiotu, jego zastosowanie, kolory i inne właściwości, np. nierówność fragmentu deski może być inspiracją do nowego wykańczania ramek obrazów w pracowni plastycznej. Dostrzeżenie treści, jakie przekazują nam przedmioty może skutkować zupełnie nowymi pomysłami a w efekcie np. zupełnie nową ofertą danego PES. Uczestnicy po określonym czasie mogą w mniejszych grupach przygotować nowe projekty dla PES, wspólnie je omówić.</p>	Flipcharty, pisaki, kartki kolorowe, gadżety kuchenne, narzędzia podręczne, instrukcje obsługi, opakowania, dozowniki, pojemniki i schowki, pudełko, sprzęt sportowy, zabawki, gry, i inne wg uznania. Można zestaw przedmiotów przygotować z rzeczy używanych dopasowanych do potrzeb określonego PES, do jego profilu działalności.	

3.	OMÓWIENIE ĆWICZENIA	<p>Trener po zakończeniu ćwiczenia prosi uczestników, aby powrócili na swoje miejsca i dopytuje, co było dla nich proste w tym ćwiczeniu, co sprawiało trudność.</p> <p>Dopytuje również o to czy widza, w jakich okolicznościach i sytuacjach takie działania mogą być przydatne dla PES, w jaki sposób mogą wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności zdobywane na studiach we współpracy z PES, który m.in. w ramach swojej działalności prowadzi działania twórcze, produkcyjne i inne.</p>		
4.	WIELKOŚĆ GRUPY	Ćwiczenie może być wykonane z grupą dowolnej wielkości		

LP	ĆWICZENIE NR 4	DZIAŁANIA	POMOCE	CZAS
	Cel ćwiczenia	TRENERA		
TYTUŁ ĆWICZENIA: „Mój pomysł na karierę w Podmiocie Ekonomii Społecznej” ³				
LICZBA GODZIN				
1.	CEL ĆWICZENIA	Celem ćwiczenia będzie wykreowanie możliwości pracy w Podmiotach Ekonomii Społecznej na podstawie zdobytej wiedzy oraz znajomości własnych zasobów. Wykorzystanie metody world cafe pozwoli w prosty sposób skłonić grupę młodych ludzi do wzięcia udziału we wspólnej rzeczowej dyskusji na tematy, które są bliskie studentom – znalezienie pracy po studiach lub zdobycie doświadczenia zawodowego. Celem ćwiczenia jest stymulowanie wiedzy i inteligencji zbiorowej grupy oraz ujawnianie jej na forum. Specyficzna organizacja „kawiarnianej atmosfery” World Café sprzyja uważnemu słuchaniu, co zaowocuje wytworzeniem się nowych perspektyw w obszarze zatrudnienia w Podmiotach Ekonomii Społecznej. Wykorzystanie metody world cafe wykształca się przy tym szacunek dla sposobu, w jaki postrzegają sprawy inni ludzie, i tworzą się nowe, innowacyjne możliwości działania, myślenia, co może okazać się inspirujące dla uczestników szkoleń.		Od 30 min do 1,5 .godz
2.	PRZYGOTOWANIE I PRZEPROWADZENIE ĆWICZENIA	Przed rozpoczęciem ćwiczenia trener musi przygotować miejsce na swobodne przemieszczanie się uczestników pomiędzy stolikami. Przygotowuje kilka stolików, na których powinny się znaleźć kartki flipchartów, pisaki, przy stolikach powinny być krzeselka. Następnie trener dzieli uczestników na grupy, omawia ćwiczenie i wyjaśnia zasady. Następnie każda z grup wyznacza spośród siebie Moderатора, który jako jedyny nie będzie zmieniał miejsca podczas ćwiczenia a jego podstawowym zadaniem będzie przekazywanie informacji, co się wydarzyło podczas wizyt kolejnych grup przy jego stoliku. Trener pilnuje czasu pobytu każdej z grup przy stoliku. Na stoliku jest flipchart z formą prawną Podmiotu Ekonomii Społecznej. Grupa podchodząc do stolika wpisuje swoje pomysły na zatrudnienie w PES, może to być decyzja grupowa, może być także decyzja indywidualna każdej osób, zwłaszcza gdy pochodzą z różnych środowisk, w tym uczelni wielkopolskich.	Flipcharty, pisaki, stoliki, krzesła	
3.	OMÓWIENIE ĆWICZENIA	Trener po zakończeniu ćwiczenia prosi uczestników, aby powrócili na swoje miejsca i dopytuje, co pomogło im w realizacji ćwiczenia a co sprawiło im największą trudność. Analiza opinii uczestników pomoże przygotować w przyszłości podobne ćwiczenie. Trener dopytuje również o to, w jakich okolicznościach i sytuacjach takie ćwiczenie jest pomocne.		
4.	WIELKOŚĆ GRUPY	Ćwiczenie może być wykonane z grupą dowolnej wielkości, która da się podzielić na mniejsze podgrupy. Liczba grup będzie uzależniona także od ilości PES, o które trener chce dopytać uczestników.		

LP	ĆWICZENIE NR 5 Cel ćwiczenia	DZIAŁANIA TRENERA	POMOCE	CZAS
TYTUŁ ĆWICZENIA: „Wartości w Ekonomii Społecznej” ⁴				
LICZBA GODZIN				
1.	CEL ĆWICZENIA	Celem ćwiczenia będzie sprawdzenie i zebranie informacji zwrotnej od uczestników jak postrzegają wartości przedsiębiorstw społecznych, podejmowane w nich inicjatywy i zmiany systemowe. Korzyścią, jaka daje wykorzystanie zdjęć/obrazków do opowiadania o wartościach jest to, że prowadzi one krok naprzód, ponieważ zdjęcia/obrazki tworzą rodzaj przestrzeni, w której ludzie czują się bezpiecznie i swobodnie wyrażają swoje poglądy. Praca metoda „obrazkową” pozwala na pokazanie swoich emocji, trener obserwując prace grupy i poszczególnych osób będzie umiał ocenić, jakie emocje towarzyszą uczestnikom. Nie wszystkim uczestnikom szkoleń przychodzi łatwo dzielenie się emocjami, łatwiej jest to pokazać za pomocą obrazu, który pozwala także na dopowiedzenia, porównania, często inni uczestnicy szkoleń włączają się w omówienie ćwiczenia, zaczynają opowiadać, z czym im się obrazy kojarzą. Wykorzystanie obrazów powoduje, że uczestnik, gdy nie chce mówić o sobie może się odnieść do obrazów i nie mówić wprost o sobie. Trener może wykorzystać dyskusję, pogrupować obrazy, aby nazwać konkretne emocje, z którymi uczestnicy mieli trudność lub nazwać te emocje czy wartości, które najczęściej się pojawiały lub które wywoływały najwięcej dyskusji.		Od 30 min do 1,5 .godz
2.	PRZYGOTOWANIE I PRZEPROWADZENIE ĆWICZENIA	Przed rozpoczęciem ćwiczenia trener przygotowuje przestrzeń, krzesła w okręgu, uczestnicy siadają. Trener dzieli uczestników na mniejsze podgrupy, najlepiej tyle ile było spotkań z PES, każda grupa ma jeden PES. Trener podaje temat spotkania związany z ekonomia społeczna, najlepiej związana z Podmiotem Ekonomii Społecznej, w którym byli uczestnicy. Jedna osoba z grupy czyta historię związaną z danym PES a reszta osób w tym czasie szuka w czasopiśmie obrazków, które obrazowałyby wartości, jakie towarzysza pracy w PES. Następnie uczestnicy nazywają te wartości i z czym one im się kojarzą i jaki mają związek z PES. Po zakończeniu czasu przeznaczonego na ćwiczenie uczestnicy w swoich podgrupach opowiadają o tym co wskazali jako wartości. Trener na odrębnym flipcharcie zapisuje pokazane wartości i tworzy się tym samym mapa wartości Podmiotu Ekonomii Społecznej.	Flipcharty, pisaki, stoliki, krzesła, stare kolorowe magazyny, gazety, klej, taśma klejąca	

3.	OMÓWIENIE ĆWICZENIA	Trener po zakończeniu ćwiczenia prosi uczestników, aby powrócili na swoje miejsca i dopytuje, co pomogło im w realizacji ćwiczenia a co sprawiło im największą trudność. Analiza opinii uczestników pomoże przygotować w przyszłości podobne ćwiczenie. Trener dopytuje również o to, w jakich okolicznościach i sytuacjach takie ćwiczenie jest pomocne.		
4.	WIELKOŚĆ GRUPY	Ćwiczenie może być wykonane z grupą dowolnej wielkości, która da się podzielić na mniejsze podgrupy. Liczba grup będzie uzależniona także od ilości PES, o które trener chce dopytać uczestników.		

Przygotowano na podstawie :

1. „Poza polem widzenia” to adaptacja Johari Window, modelu komunikacyjnego opracowanego przez Josepha Lufta i Harry’ego Ingrama. Autorką adaptacji jest Sunni Brown.
2. Przygotowano na podstawie książki „Gamestorming”, Dave Gray, Sunni Brown, James Macufano, wyd. ABC Wolters Kluwer biznes, Warszawa 2013 r, pochodzenie i twórcy tej gry nie są znani.
3. Przygotowano na podstawie <http://www.theworldcafe.com/>
4. Przygotowano na podstawie ćwiczenia opracowanego przez Sunni Brown.